

Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen
Tjänsteskrivelse till Kulturnämnden

Datum:
2026-04-21

Diarienummer:
KTN-2026-00168

Handläggare:
Anna Röst, Tuva-Li Peter Lidé, Pia Sörås Staflin

Samrådsyttrande över detaljplan för Hospitalet i Ulleråker

Förslag till beslut

Kulturnämnden beslutar

1. **att** till plan- och byggnadsnämnden avge upprättat samrådsyttrande avseende detaljplan för Hospitalet i Ulleråker.

Ärendet

Kulturnämnden har möjlighet att lämna synpunkter på detaljplan för Hospitalet i Ulleråker i samrådsskede 8 april–25 maj 2026. Anstånd med svar har beviljats till 5 juni 2026.

Detaljplanen syftar till att bevara och utveckla den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen och parkmiljön som utgör kärnan i det gamla sjukhusområdet i Ulleråker.

Beredning

Ärendet har beretts av kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen.

Föredragning

Detaljplanen syftar till att bevara och utveckla den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen och parkmiljön som utgör kärnan i det gamla sjukhusområdet i Ulleråker.

Planen ska möjliggöra användning av Hospitalet för olika verksamheter av publik karaktär samt säkerställa allmänhetens tillgång till parken. Detaljplanen ska också möjliggöra en tillbyggnad av huvudbyggnaden, en komplementbyggnad samt fristående byggnadsverk i parken.

I tjänsteskrivelsen sammanfattas detaljplanens huvuddrag. För mer information om detaljplanen, inklusive plankarta och planbeskrivning hänvisas till denna webbsida: www.uppsala.se/kommun-och-politik/publikationer/dialog/tyck-till-om-detaljplan-for-hospitalet-i-ulleraker--samrad

Detaljplanen

Planområdet är cirka fyra hektar stort och utgör del av fastigheten Kronåsen 1:25. Inom området finns hospitalsbyggnaden, en så kallad rastgårdspaviljong, samt den närmast kringliggande parkmiljön *Solglimtsparken*. Öster om planområdet, mellan planområdet och Fyrisån ligger Hospitalsträdgården, som är en del av *Södra Åstråket*.

I planförslaget anges att plangränsen i samrådsversionen är preliminär. En del av den naturmark söder om planområdet som idag ingår i detaljplanen för Tallstråket i Ulleråker är planerad att föras till detaljplanen för Hospitalet och planläggas som parkmark.

Detaljplanen innebär att användningen av Hospitalsbyggnaden regleras till centrumverksamheter av publik karaktär. Lokaler och samlingslokaler för kultur, vuxenutbildning (inklusive högskola och universitet), hälsovård, hotell, vandrarhem, lägenhetshotell, konferens och restaurang tillåts. Planen möjliggör också en tillbyggnad om totalt 310 kvadratmeter, samt fristående byggnader och byggnadsverk i parkmiljön.

Parkmiljön som ingår i planområdet regleras som allmän plats, för att säkerställa allmänhetens tillgång till området.

Kulturarv i och kring planområdet

Detaljplaneområdet ligger inom riksintresse för kulturmiljövården Uppsala stad (C40) och inom utpekad kommunal kulturmiljö. Ulleråkers sjukhusområde utgör ett värde inom riksintressets tema "centralmakten", där utvecklingen från kungamakt till statlig verksamhet illustreras av institutionsmiljön. Inom området finns mycket höga arkitektur-, social- och medicinhistoriska värden. Direkt väster om Ulleråker ligger Dag Hammarskjölds väg, en av de raka tillfartsvägar till staden som anlades på drottning Kristinas uppdrag under 1600-talets mitt. I området etablerades en kunglig jaktpark under 16- och 1700-talet.

Sjukhusverksamheten i Ulleråker startade under 1800-talets början, då stadens hospital flyttade från innerstaden till lokaler i Ulleråker. Till en början behandlades både fysiskt och psykiskt sjuka i Ulleråker. Vid 1800-talets mitt flyttade behandlingen av fysiska åkommor in till staden, till ett nytt lasarett, medan behandlingen av de psykiskt sjuka stannade i Ulleråker.

Under 1800-talets andra hälft växte verksamheten med nya byggnader och omfattande parkmark, inom ramen för nya ideal kring vård av psykiskt sjuka. Sjukhusområdet blev som ett eget samhälle med bland annat en egen kyrkogård som är bevarad. Huvudbyggnaden är uppförd på 1880-talet, ritad av medicinalstyrelsens arkitekt Axel Kumlien.

Ulleråker var fram till 1980-talet ett sjukhusområde med ett av Sveriges största mentalsjukhus. Hospitalsbyggnaden har, trots sin långa brukningstid, en i huvudsak bevarad exteriör och planlösning. Här finns, vid sidan av patienternas egna, mindre rum, ett kapell, gemensamhetsutrymmen och administrativa lokaler. Byggnadens yttre berättar om tidens arkitektoniska ideal och de resurser som lades på

mentalsjukvården under 1800-talets andra hälft. Även parkmiljön, med bevarad struktur och karaktär, är fortsatt avläsbar som en värdebärande del av Ulleråkers historia.

Offentlig konst i och kring planområdet

Inom ramen för stadsbyggnadsprojektet Ulleråker har ett övergripande konstprogram tagits fram: KUR – Konst Ulleråker med underrubriken, Färvatten – droppa, forsa, stänk.

Konstsatsningen levandegör och gestaltar Ulleråkers berättelser om dåtiden, nutiden och framtiden genom ett konstnärligt perspektiv. I arbetet bjuds nationella och internationella konstnärer in att skapa ny konst för Ulleråker. Delaktighet och dialog med invånare är en röd tråd i arbetet med konsten. Konstsatsningen har pågått i ett decennium och inom den har två konstnärliga förstudier och dialogarbeten med invånare färdigställts, en följeskribent har följt stadsutvecklingen och arbetet med konsten och flertalet permanenta konstverk har anlagts i området. Konstsatsningen följer kommunens övergripande plan i utvecklingen av området och konst planeras långsiktigt för kommande detaljplaner.

På åsen strax söder om Hospitalet finns till exempel konstverket *Gralstänk* av Mattias Härenstam och i Hospitalsträdgården finns konstverket *Parallella rum* samt entréskyltar till parken av Lies Marie Hoffman (se illustration på nästa sida). Båda återanvänder redan fällda träd som vuxit i Ulleråker i sina skulpturer.

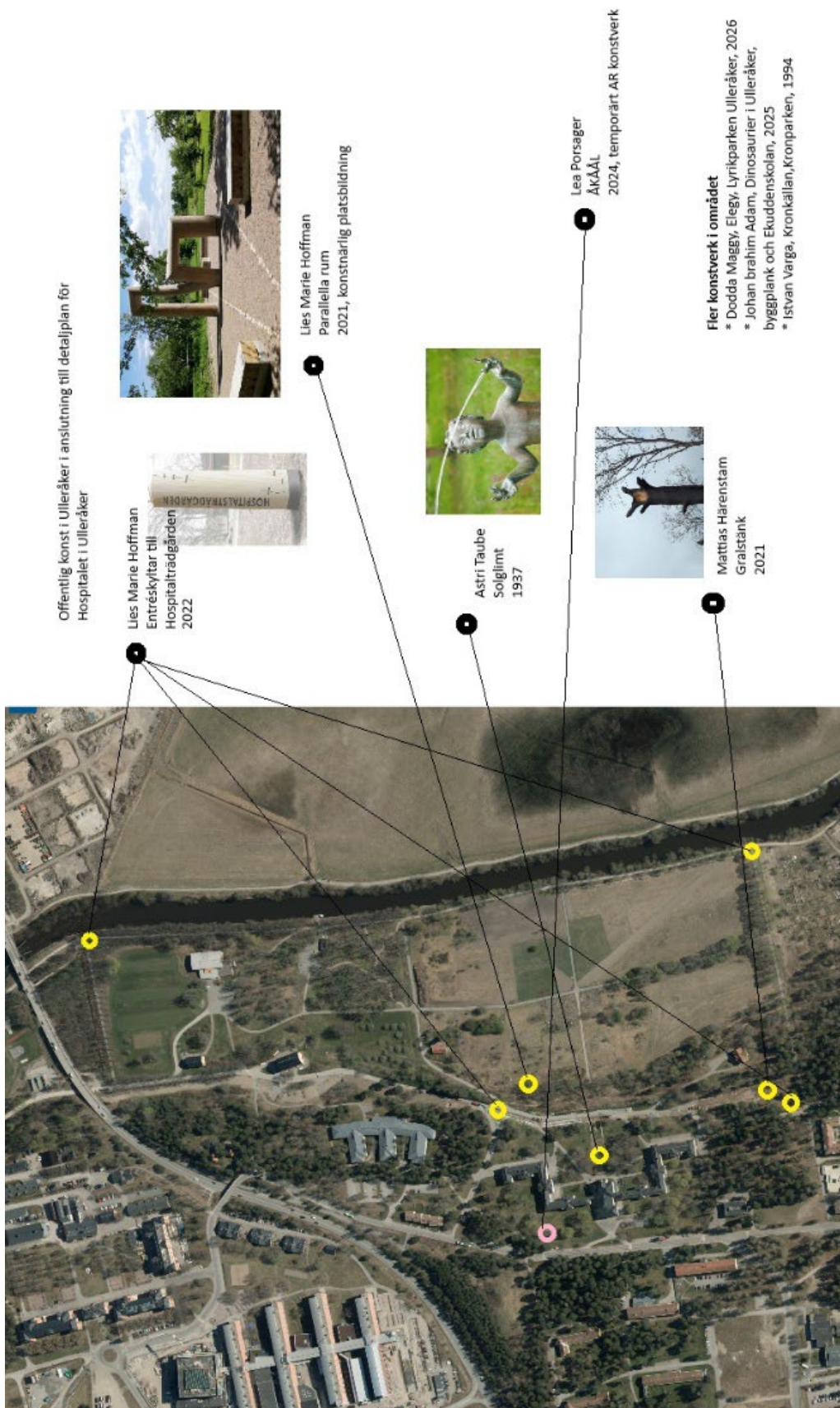
Uppsala kommun ger stöd till flertalet föreningar, bland annat ateljéföreningar där kulturella och kreativa näringar etablerat sig i byggnaden och bidrar till återkommande konst- och kulturprogram i och kring byggnaden Hospitalet.

Kulturarv i planförslaget

Inför och inom ramen för planarbetet har flera kunskapsunderlag med fokus på kulturmiljö framtagits: *Vingmuttern - Kulturhistorisk utredning* (Upplandsmuseet, 2018), *Känslighetsanalys Ulleråkers hospital, del av Kronåsen 1:25, Uppsala* (WSP 2025) och *Konsekvensbeskrivning kulturmiljö, Ulleråkers hospital, Uppsala* (WSP 2026).

Med utgångspunkt i kunskapsunderlagen har omfattande skydds- och varsamhetsbestämmelser framtagits och ingår i planförslaget. Vidare har en rad övriga bestämmelser som indirekt bidrar till en varsam förvaltning av kulturarvet formulerats. Nedan sammanfattas de viktigaste punkterna som möjliggör bevarandet av kulturarvet Ulleråker med Hospitalet:

- Hospitalsbyggnaden och rastgårdspaviljongen får rivningsförbud (r) och skydds- och varsamhetsbestämmelser (q och k).
- Utformningsbestämmelser reglerar framtida förändringar av byggnadsdelar och installationer så att de blir väl integrerade i hospitalsbyggnaden.
- En framtida tillgänglig huvudentré regleras till placering och utformning.

Offentlig konst i och kring planområdet. Kartbilden är vriden 90 grader med norr åt vänster.

- En tillbyggnad om 310 kvadratmeter möjliggörs, med reglering av volym, material och utformning som samspelar med huvudbyggnaden. Motiveringen för tillbyggnad består i att det finns behov av funktioner och verksamheter som, om de placeras i huvudbyggnaden, skulle skada de kulturhistoriska värdena.
- Solglimtsparken blir i huvudsak allmän plats (PARK). Egenskapsbestämmelser, skyddsbestämmelser och varsamhetsbestämmelser möjliggör utveckling av parken samtidigt som de kulturhistoriska värdena värnas. Planen ger möjlighet till totalt fem nya mindre parkpaviljonger. Träden i det befintliga arboretum som finns i parkens östra del skyddas, likaså (med ett undantag) de skyddsvärda träd som identifierats i en inventering (*Trädplan*, Nivå 2026).
- Skulpturen ”Solglimt” av Astri Taube med damm och fontän får skyddsbestämmelse (q).

Kulturverksamhet i detaljplaneområdet

Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen ser mycket positivt på att detaljplanen kommer att medge fortsatt kulturverksamhet i Hospitalet med möjlighet till utveckling. I nuläget är Ateljéföreningen Hospitalet, Uppsala konstgrafiska verkstad, Uppsala kommuns ateljéstipendiat samt ett större antal fristående kulturaktörer verksamma i Hospitalet. Sammanlagt rör det sig om drygt 100 kulturskapare som nyttjar verksamhetslokaler i byggnaden. Framtida utvecklingsbehov som identifierats är utställningsmöjligheter samt möjlighet till tillfälligt boende i anslutning till residensverksamhet vilket förvaltningen uppfattar att detaljplanen kommer att medge.

Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen ser positivt på att den planerade tillbyggnaden till Hospitalet medger utställningsverksamhet. Den inramade utemiljö som kommer att uppstå i och med tillbyggnaden skulle också kunna lämpa sig väl för olika typer av kulturverksamhet i utomhusmiljö.

Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningens bedömning

Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen bedömer att detaljplaneförslaget uppvisar en hög ambitionsnivå avseende skydd av Hospitalets mycket höga kulturhistoriska värden. De värden, bedömningar och rekommendationer som framkommit i kunskapsunderlagen kring kulturmiljön i planområdet har följts. Planens bestämmelser är formulerade både med omsorg om detaljer och med helhetsbilden i fokus.

Dock noterar kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen att det finns potential att utveckla planen ytterligare vad gäller kringliggande park- och naturområde och den offentliga konsten, som är en tongivande del av det samtida kulturarvet i Ulleråker. Den har ett mycket högt värde och utgör en bärande del av platsens nutida och framtida identitet.

I samrådsversionen av planförslaget anges att planområdets utbredning planeras utvidgas och inkludera det naturområde som är beläget söder om Hospitalet och för närvarande ingår i planarbetet för detaljplan för Tallstråket.

Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen vill lyfta fram att det vore önskvärt att utreda möjligheten att även inkludera Hospitalsträdgården, mellan Hospitalet och Fyrisån, i detaljplanen. Fastigheten Kronåsen 1:25 som omfattar planområdet och

Hospitalsträdgården ägs i sin helhet av Uppsala kommun och kommer enligt beslut att kvarstå i kommunal ägo.

En sådan utvidgning av planen med vidhängande planbestämmelser skulle stärka det långsiktiga bevarandet av helhetsmiljön vid Hospitalet ytterligare. Den kulturhistoriskt värdefulla parkmiljön Hospitalsparken kan då skyddas tillsammans med Solglimtsparken (i praktiken utgör de delar av samma helhet). Dessutom skulle flera offentliga konstverk kunna skyddas i planen.

För att säkerställa att markanvändningen för Hospitalet tillåter eventuell framtida kulturskoleverksamhet (som är en frivillig undervisningsform i form av kursverksamhet för barn och unga på deras fritid) behöver det fastställas om det räcker med beteckningen C eller om det krävs exempelvis SKC. Boverket ger ingen tydlig vägledning i frågan och det verkar även råda osäkerhet inom kommunen kring vilken beteckning som är korrekt.

Sammantaget föreslår Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen Kulturnämnden att tillstyrka planförslaget med tillägg av ovanstående synpunkter.

Ekonomiska konsekvenser

Inte aktuellt i ärendet.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad 21 april 2026
- Bilaga 1, Förslag till samrådsyttrande över detaljplan för Hospitalet i Ulleråker.

Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen

Sten Bernhardsson
Förvaltningsdirektör

Samrådsyttrande över detaljplan för Hospitalet i Ulleråker

Kulturnämnden har möjlighet att lämna synpunkter på detaljplan för Hospitalet i Ulleråker i samrådsskede 8 april – 25 maj 2026. Anstånd med svar har beviljats till 5 juni 2026.

Kulturnämnden bedömer att ett genomförande av detaljplanen är positivt för bevarandet och utvecklingen av kulturarvet i Ulleråker. Planförslaget uppvisar en hög ambitionsnivå avseende skydd av Hospitalets och Solglimtsparkens mycket höga kulturhistoriska värden inklusive konstverket *Solglimt* av Astri Taube.

Dock noterar kulturnämnden att det finns potential att utveckla planen ytterligare vad gäller kringliggande park- och naturområde och den offentliga konsten, som är en tongivande del av det samtida kulturarvet i Ulleråker. Den har ett mycket högt värde och utgör en bärande del av platsens nutida och framtida identitet.

I samrådsversionen av planförslaget anges att planområdets utbredning planeras utvidgas och inkludera ett naturområde som för närvarande ingår i detaljplan för Tallstråket. Kulturnämnden anser att det vore önskvärt att utreda möjligheten att även inkludera Hospitalsträdgården, mellan Solglimtsparken och Fyrisån, i detaljplanen. Fastigheten Kronåsen 1:25 som omfattar planområdet och Hospitalsträdgården ägs i sin helhet av Uppsala kommun och kommer enligt beslut att kvarstå i kommunal ägo.

En utvidgning av planen med vidhängande planbestämmelser skulle stärka det långsiktiga bevarandet och utvecklingen av helhetsmiljön vid Hospitalet ytterligare. Den värdefulla parkmiljön Hospitalsparken kan då skyddas tillsammans med Solglimtsparken och flera offentliga konstverk skulle kunna skyddas i planen.

Kulturnämnden ser mycket positivt på att detaljplanen kommer att medge fortsatt kulturverksamhet i Hospitalet med möjlighet till utveckling. I nuläget är Ateljéföreningen Hospitalet, Uppsala konstgrafiska verkstad, Uppsala kommuns ateljéstipendiat samt ett större antal fristående kulturaktörer verksamma i Hospitalet. Sammanlagt rör det sig om drygt 100 kulturskapare som nyttjar verksamhetslokaler i byggnaden. Framtida utvecklingsbehov som identifierats är utställningsmöjligheter

samt möjlighet till tillfälligt boende i anslutning till residensverksamhet vilket kulturnämnden uppfattar att detaljplanen kommer att medge.

Kulturnämnden ser positivt på att den planerade tillbyggnaden till Hospitalet även kommer att medge utställningsverksamhet. Den inramade utemiljö som kommer att uppstå i och med tillbyggnaden skulle också kunna lämpa sig väl för olika typer av utställnings- och kulturverksamhet i utomhusmiljö.

För att säkerställa att markanvändningen för Hospitalet tillåter eventuell framtida kulturskoleverksamhet (som är en frivillig undervisningsform i form av kursverksamhet för barn och unga på deras fritid) behöver det fastställas om det räcker med beteckningen C eller om det krävs exempelvis SKC. Boverket ger ingen tydlig vägledning i frågan och det verkar även råda osäkerhet inom kommunen kring vilken beteckning som är korrekt.

Kulturnämnden

Linda Eskilsson
Ordförande

Anna Eriksson
Nämndsekreterare